

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті охарактеризовано основні фактори формування конкурентоспроможності підприємств. Визначено основні проблеми та запропоновано пріоритетні напрямки забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за сучасних умов господарювання.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, конкурентні переваги.

Abstract

The basic factors of forming of competitiveness of enterprises are described in the article. The main problems and priorities for ensuring the competitiveness of domestic enterprises in the current economic conditions are proposed.

Keywords: competitiveness, competition, competitive advantage.

Вступ

В динамічних умовах глобалістичних перетворень принципово змінюються вимоги до функціонування та розвитку господарюючих суб'єктів. Гостро постає проблема забезпечення їх конкурентоспроможності на висококонкурентних світових ринках, що змушує підприємців мобілізувати свої зусилля та ресурси в напрямку її підвищення, ведучи постійний пошук все нових резервів.

Забезпечення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів відіграє важливу роль і в національному масштабі, адже підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках дозволяє збільшити експорт і врівноважити платіжний баланс країни. Разом з тим, жорстка конкуренція на ринку, особливо з боку іноземних фірм, політичні та економічні негаразди, недосконалість правової системи не дозволяють вітчизняним підприємствам сміливо дивитися в майбутнє.

Проблеми конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності економічних суб'єктів досліджували такі зарубіжні вчені, як Д. Рікардо, А. Сміт, П. Друкер, П. Зенге, Ф. Котлер, М. Портер, Р. Солоу, Й. Шумпетер, Ф. Хайек та ін. Вагомий внесок у дослідження конкурентоспроможності здійснили такі вітчизняні економісти, як В. Андрійчук, О. Білорус, І. Бураковський, З. Варналій, В. Вергун, В. Воротін, А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Гончарук, Б. Губський, М. Долішній та ін.

Незважаючи на значну увагу в наукових колах до проблем забезпечення конкурентоспроможності, в динамічних умовах сьогодення перед підприємствами постійно постають нові всезростаючі вимоги до їх конкурентоспроможного розвитку, які потребують вивчення та розробки відповідних напрямів щодо їх досягнення.

Метою дослідження є визначення проблем і пошук напрямків забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за сучасних умов господарювання.

Результати дослідження

У своєму розвитку конкуренція пройшла певний шлях удосконалення від простих до складніших форм. Конкуренція як явище була властива рабовласницькій, феодальній і навіть первіснообщинній епосі, її зародження й виникнення історично відносять до простого товарного виробництва. Конкуренція між простими товаровиробниками (ремісниками, селянами) орієнтується на суспільну (ринкову) вартість товару. Ті з них, які витрачають на одиницю продукції більше праці порівняно з суспільно-необхідними, в конкурентному суперництві втрачають свої позиції й не мають успіху [1].

Конкурентоспроможність підприємства розкривається завдяки його здатності забезпечувати свою діяльність таким чином, щоб представити на ринок товар або послугу більш привабливу для споживача, ніж інші учасники конкурентних відносин. Ця здатність забезпечується умілим

використанням організаційно-управлінських, науково-технічних, економічних, маркетингових і інших засобів ведення ефективної господарської діяльності. При цьому відповідну вагу та вплив мають не тільки задіяні ресурси, але і створення умов для використання прихованих, потенційних можливостей підприємства. Конкурентоспроможність – поняття відносне, і не є безпосередньою власно-якісною характеристикою підприємства, а це означає, що конкурентоспроможність може бути оцінена тільки в рамках групи підприємств, які відносяться до однієї галузі, або які випускають аналогічні товари. Фактори, що визначають конкурентоспроможність підприємства, досить багаточисельні та різноманітні, що вимагає необхідності їх класифікації. Традиційно фактори, які визначають конкурентні можливості підприємства, поділяють на зовнішні, прояви яких мало залежать від підприємства, і внутрішні, які в основному визначаються керівництвом підприємства [2].

Аналіз конкурентоспроможності передбачає визначення факторів, які забезпечують переваги на певному ринку по відношенню до конкурентів. Конкурентні переваги є основою забезпечення конкурентоспроможності підприємства, сутність якої в економічній літературі найчастіше пояснюється здатністю випереджати конкурентів у досягненні стратегічних цілей.

Конкурентні переваги поділяються на внутрішні та зовнішні. Зовнішні конкурентні переваги виявляються в перевагах у задоволенні підприємством потреб та вимог споживача (цінність для споживача). Внутрішні конкурентні переваги виражаються в управлінських підходах до конкурентної боротьби.

Досвід останніх років засвідчив, що не всі вітчизняні підприємства здатні до ведення ефективної конкурентної боротьби. Навіть наявність конкурентоспроможної продукції (послуг) не дозволяє багатьом з них реалізовувати ці переваги внаслідок відсутності практики використання всього комплексу заходів.

Проведений аналіз показав, що основними проблемами формування конкурентних переваг вітчизняними підприємства є односторонній підхід до цього процесу, орієнтація керівництва на вирішення поточних завдань без формування відповідної стратегії конкурентоспроможного зростання в перспективі, формування конкурентних переваг з низьким рівнем стійкості, недостатня увага до пошуку резервів нарощення конкурентоспроможності тощо.

В такій ситуації для кожного підприємства стає необхідним аналіз конкурентоспроможності і розробка дієвих засобів щодо її підвищення.

Загалом, можна виділити деякі загальні ознаки, на основі яких здійснюється групування факторів конкурентоспроможності підприємства [2]: фінансово-економічний стан підприємства; техніко-організаційний рівень розвитку підприємства; характеристика процесу просування і реалізації продукції; кадрове забезпечення; людський капітал (або рівень інвестування в людський капітал); інтелектуальний капітал (або ступінь використання інтелектуального капіталу підприємства).

Особливо важливими є задачі, що стосуються зниження собівартості продукції, підвищення її якості, збільшення прибутковості підприємства, а також підвищення ефективності капітальних витрат. Вони постають на шляху України до євроінтеграції та в зв'язку із найближчими перспективами виходу на європейський ринок. Адже відомо, що усі товари, які імпортуються на митну територію Європейського Союзу, крім обов'язкової відповідності усім його вимогам, спрямованим на забезпечення захисту споживачів, повинні мати ще й привабливу цінову характеристику [3].

За сучасних умов господарювання в процесі забезпечення конкурентоспроможності підприємства важливими залишаються питання якості. Головним принципом успішного формування та розвитку системи якості на підприємстві є зацікавленість вищого керівництва в результатах та наявність відповідальної особи за розробку, втілення, функціонування та розвиток системи управління процесами контролю та підвищення якості продукції (послуг). В умовах технологічних змін система менеджменту якості є основою бізнес-стратегій підприємства по забезпеченню стійких конкурентних позицій на ринку.

Основною метою виробника є отримання максимального прибутку шляхом задоволення потреб споживача. Це означає, що нова продукція, яка розробляється повинна мати більші конкурентні переваги, ніж та, що вже існує на ринку. Таким чином, на стадії проектування виробник повинен досягти максимально кращих технічних характеристик новоствореної продукції та максимально знизити її собівартість [4].

Варто відзначити, що саме конкурентні переваги з високим ступенем стійкості забезпечують можливість тривалого збереження досягнутих конкурентних позицій та захист їх упродовж тривалого часу. Ступінь стійкості конкурентної переваги обумовлюється джерелами її формування, якісним рівнем і можливостями утримання, постійного вдосконалення та розширення на основі продукування інноваційних ідей. Стійкі конкурентні переваги, які забезпечують підприємству довготривалу конкурентоспроможність, повинні ґрунтуватись на знаннях та ноу-хау, які втілюватимуться в інноваційних технологіях, нововведеннях та інноваціях, в унікальних компетенціях працівників тощо [5].

В сучасних умовах господарювання для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідно вжити наступні заходи [4–7]:

на макрорівні:

- активізація інноваційно-інвестиційних процесів в країні;
- формування сприятливого бізнес-середовища;
- застосування кластерних моделей розвитку підприємництва;
- сприяння залученню додаткових інвестицій для модернізації виробництва;

на мікрорівні:

- формування, постійне вдосконалення та розвиток конкурентних переваг на інноваційних засадах;
- проектування та впровадження на ринок сучасної високотехнологічної продукції із найменшими витратами;
- постійний моніторинг за змінами і коливаннями в конкурентному середовищі з ідентифікацією факторів і чинників впливу на рівень конкурентних переваг;
- формування ефективної системи якості;
- постійне підвищення кваліфікації робітників та апарату управління підприємства;
- використання досвіду провідних вітчизняних та іноземних компаній тощо.

Висновки

Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств має відбуватися з використанням взаємопов'язаних інструментів, форм і засобів, що базуватимуться на організаційно-управлінській, науково-технічній, економічній, маркетинговій і інтелектуальних складових. Синергетичний ефект від використання різних джерел та напрямків посилення конкурентних позицій дозволяє забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності та відповідності інтересів вітчизняних підприємств вимогам світового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Журіло Р.М. Конкурентоспроможність підприємства : теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Р.М. Журіло // Економічні науки. – 2009. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52773.doc.
2. Кавецький В. В. Конкурентоспроможність промислового підприємства у світлі людського капіталу / В. В. Кавецький // Вісник Донецького національного університету. Серія “Економіка і право”. – 2007. – Вип. 1. – С. 215–226.
3. Адлер О. О. Аналіз особливостей методики визначення економічної ефективності впровадження нового обладнання в гірничодобувній галузі / О. О. Адлер, Н. М. Тарасюк, О. В. Бесмертна // Соціально-економічні засади розвитку економіки України : кол. моногр. - Умань : Видавець “Сочінський М. М.”, 2016. - Ч. 2. - С. 112-117.
4. Поліщук Л. К. Економіко-математичне моделювання конкурентоспроможності продукції сучасного підприємства / Л. К. Поліщук, О. О. Адлер // Збірник наукових праць SWorld. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті 2012”. – Одеса : КУПРІЄНКО, 2012. – Вип. 4, т. 32. – С. 77-81.
5. Причепя І. В. Проблеми формування конкурентних переваг підприємства / І. В. Причепя, К. О. Стелюк // Економічний простір. – 2013. – № 80. – С. 248–256.
6. Кіндзерський Ю. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні / Кіндзерський Ю., Паламарчук Г. // Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 19–29.
7. Козловський В. О. Бізнес-планування : навчальний посібник / В. О. Козловський, О. Й. Лесько. – Видання 2-ге, доповнене та перероблене. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 241 с.

Причепя Ірина Валеріївна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Лавровська Тетяна Володимирівна – студентка групи МОВ-1бсп, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email : tania_lavrovsk@mail.ru.

Причепя Ірина В. – Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor, Assistant Professor of the Chair of Economics Enterprise and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Lavrovska Tetiana V. – Department of Management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : tania_lavrovsk@mail.ru.